

Įvadas

Šiame tęstinio leidinio *Bibliotheca Litwana* šeštame tome¹ publikuojami moksliniai straipsniai, parengti Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos ir Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto 2018 m. kovo 22 d. surengtoje mokslinėje konferencijoje „Genealogija ir lokalinė istorija: šaltiniai, tyrinėjimai, sklaida“² skaitytų pranešimų pagrindu. Konferencijoje buvo perskaityta 16 pranešimų, veikė keturios sekcijos: „Bendrieji lokalinės istorijos ir genealogijos klausimai“ (pirmininkavo Rima Maselytė ir dr. Arvydas Pacevičius); „Genealogijos tyrimų atodangos“ (dr. Agnė Railaitė-Bardė); „Giminių ir asmenų genealoginės rekonstrukcijos“ (dr. Vyktas Vaitkevičius), „Panevėžio krašto, Aukštaitijos ir Lietuvos egodokumentika ir biografistika“ (dr. Inga Liepaitė). Rengiant konferenciją buvo kviesta pasitinkant Lietuvos valstybės atkūrimo 100-metį dar kartą padiskutuoti apie lietuvių tautos ir visuomenės genealoginį tapatumą, lokalinę ir valstybinę savimonę, jos formavimosi prielaidas ir tęstinumą. Atsiliepiant į raginimą, renginyje buvo aptarta ne tik tradicinė kraštotyros veikla, jos tikslų ir metodų kaita XXI amžiuje, bet ir genealogijos ir lokalinės istorijos vaidmuo tinklaveikos visuomenėje, bendruomenių į(si)traukimas, pristatyti aktualūs projektai, tyrimų rezultatai ir šaltiniai, diskutuota apie jų prieigą, skaitmeninimą, sklaidą.

Rinkiniui pateikti ir redakcinės kolegijos atrinkti, recenzuoti straipsniai plėtojamos tematikos požiūriu suskirstyti į kelias grupes. Pirmojoje „Lo-

¹ Iki šiol išleisti šie *Bibliotheca Litwana* tomai: *Bibliotheca Litwana I*: Bibliologijos metraštis, sud. Arvydas Pacevičius, Rasa Sperskienė, Vilnius, 2016; *Bibliotheca Litwana II*: Atminties institucijų rinkiniai, sud. Arvydas Pacevičius, Vilnius, 2012; *Bibliotheca Litwana III*: Sugrąžinta praeitis, sud. Arvydas Pacevičius, Angelė Pečeliūnaitė, Vilnius, 2014; *Bibliotheca Litwana IV*: Privačioji raštija ir egodokumentinis paveldas, sud. Arvydas Pacevičius, Vilnius, 2017; *Bibliotheca Litwana V*: Egodokumentika Aukštaitijos knygos kultūros kontekste, sud. Arvydas Pacevičius, Genovaitė Astrauskienė, Vilnius, 2018.

² Konferencijos programą žr: http://www.kf.vu.lt/dokumentai/Renginiai/Kvietimas-programa_PATIKSLINTA.pdf

kalinė istorija ir (auto)biografinių tyrimų perspektyva“ nagrinėjami bendrieji lietuvių tautinės ir genealoginės tapatybės, statistikos ir šaltiniotyros, biografistikos ir autobiografinės raštijos funkcionavimo lokalinės istorijos tyrimų kontekste klausimai. Eduardas Budrys straipsnyje „Kas yra lietuvis? Vladislavo Mickevičiaus tėvynės paieškos“ aptaria Adomo Mickevičiaus sūnaus, leidėjo ir biografo V. Mickevičiaus pažiūrų evoliuciją ir tautinio tapatumo kaitą. Daroma išvada, kad V. Mickevičius buvo idealistas, pasiaukojęs tėvo idėjai dėl net „už sveikatą brangesnės Lietuvos“. Vytenio Bagdono darbe nagrinėjami Panevėžio krašto bažnyčiose išlikę genealoginės informacijos ištekliai – krikštų, santuokų, mirčių, gyventojų surašymų knygos, pristatomos dažniausiai pasikartojančios pavardės ir jų kilmės versijos skirtingose Panevėžio krašto teritorijose genetinės genealogijos tyrimų kontekste, nurodoma, kad valstiečių genealoginiai medžiai siekia XVIII a. vidurį, o bajorų – nuo XVII a. ir anksčiau. Mindaugas Balkus, jau skelbęs savo tyrimų rezultatus tradicinės Panevėžio konferencijos darbų rinkinyje³, straipsnyje „1920–1940 m. Kauno miesto gyventojų vidaus pasų kortelės kaip genealogijos ir lokalinės istorijos šaltinis“ nagrinėja 1920–1940 m. Kauno mieste išduotose vidaus pasų kortelėse pateiktus gyventojų sociodemografinius duomenis (tautybė, konfesija, gimimo vieta, darbinė veikla). Nustatyta, kad 1920–1940 m. Kaune vidaus pasus gavo 89 620 asmenų, iš jų 58,76 % buvo lietuviai, 30,27 % žydai, 3,16 % lenkai, 3,12 % vokiečiai, 2,74 % rusai, 0,33 % gudai, iš jų 59,13 % buvo katalikai, 28,9 % – judėjai, 5,44 % – evangelikai liuteronai ir evangelikai reformatai, 3,14 % – stačiatikiai, 0,96 % – sentikiai. Angelė Mikelinskaitė, nuolatinė Panevėžio forumo dalyvė ir publikacijų rengėja⁴, darbe „Juozo Miltinio autobiografijos: tekstai ir kontekstai“, nagrinėja ir lygina tris išlikusius režisieriaus Juozo Miltinio (1907–1994) autobiografinius tekstus. Sugretinusi biografinių faktų pateikimo karo ir sovietmečio laikotarpiu strategijas, autorė daro išvadą, kad šie tekstai atskleidžia asmenybės santykį su epocha, bet juose stokojama

³ Mindaugas Balkus, Sovietmečio egodokumentikos bruožai: iš Prano Juozapavičiaus kelionių aprašymų, iš: *Kelionių aprašymai kaip egodokumentinis paveldas*, Panevėžys, 2015, p. 100–115.

⁴ Angelė Mikelinskaitė, Trumpieji Juozo Miltinio fondo rankraščių įrašai, iš *Bibliotheca Litwana IV: Privačioji raštija ir egodokumentinis paveldas*, sud. Arvydas Pacevičius, Vilnius, 2017, p. 223–232; Angelė Mikelinskaitė, „Koks aš esu...“: Režisieriaus Juozo Miltinio asmeninės bibliotekos knygų pastabos“, iš *Bibliotheca Litwana V: Egodokumentika Aukštaitijos knygos kultūros kontekste*, sud. Arvydas Pacevičius, Genovaitė Astrauskienė, Vilnius, 2018, p. 255–271.

atviros ir gilesnės savirefleksijos, tekstai paženklininti sąmoningu moraliniu dviprasmiškumu. Giedrės Miknienės straipsnyje „Jono Basanavičiaus personalinė bibliografija – biografistikos tyrimų šaltinis“ pristatoma Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos rengiama Jono Basanavičiaus bibliografija, aptariami bibliografijos rengimo principai, medžiagos atrankos kriterijai, struktūra, tematika, keliamas klausimas apie bibliografinės informacijos ir biografistinių tyrimų sąsajas.

Antroje darbų grupėje „Genealoginių tyrimų metodologija ir atodangos“ publikuojamuose straipsniuose gilinamasi į genealoginių tyrimų teorinius ir metodinius klausimus, pristatomos prozopografijos, heraldikos, šaltiniotyros studijų prieigos galimybės, aptariami atskirų giminių genealogijos tyrimų atvejai. Rugilė Pangonytė straipsnyje „Prozopografijos galimybės Karpių giminės genealoginiuose tyrimuose“ nagrinėja Karpių giminės atstovų asmenybes, aplinką, socialinį statusą, karjerą, galios kaupimą, politinę įtaką ir kitus veiksnius, leidžiančius modeliuoti kolektyvinę biografiją, pristato genealoginio medžio tyrimų problematiką. Nustatyta, kad Karpių giminėje išskirtinos Bžozovo, Rėkyvos ir Kuršo linijos, kurių atstovai palaikė ryšius, bet aktyviausi buvo Rėkyvos linijos reprezentantai. Jolantos Klietkutės darbe „Bajorų Mongirdų genealogija“ siekiama atgaivinti bajorų Mongirdų giminės genealogiją apžvelgiant jos kilmę bei iškiliausių atstovų biografijas. Autorės sudaryta Mongirdų genealoginė lentelė rodo, kad XVII–XX a. šios giminės atstovai buvo pasklidę po didelę dalį Abiejų Tautų Respublikos bei Rusijos imperijos teritorijos, o jos gretose buvo kunigų, gydytojų, karininkų, menininkų, visuomenės veikėjų. Gabrielė Jasiūnienė straipsnyje „Genealoginiai ryšiai Žemaitijos bajorų heraldikos šaltiniuose XVI a. antroje pusėje – XVIII a.“ pristato vieną iš svarbiausių Žemaitijos bajorų kultūros bei tapatybės ženklų – jų heraldiką. Žemaitijos bajorų (Bilevičių, Nagurskių, Gorskių, Chodkevičių, Tiškevičių) heraldikos šaltiniai nagrinėjami kaip bajorų giminystės ir santuokos ryšius reprezentuojantys šaltiniai, apimantys ne tik herbinius antspaudus, bet ir literatūroje, portretuose, architektūroje vaizduotus herbus. Daroma išvada, kad XVIII a. Žemaitijos bajorų heraldikoje pradeda ryškėti tendencija nuo giminės atsigręžti į santuoką, jungtiniuose herbuose pradėta vaizduoti abiejų sutuoktinių iš jų tėvų (vyriškosios linijos) arba iš tėvų ir motinų paveldėti herbai. Paskutiniame šios grupės straipsnyje „Genealogija XIX amžiuje: prievolė

ir priemonė *versus* patyrimas ir emocija“ Agnė Railaitė-Bardė analizuoja XIX a. bajorijos genealoginius medžius ir schemas, kilmės patvirtinimo dokumentus, taip pat genealoginiu aspektu aptaria Gabrielės Giunterytės-Puzinienės atsiminimus „Vilniuje ir Lietuvos dvaruose“. Daroma išvada, kad didžioji dalis genealoginių šaltinių atsirado kaip prievolė ir priemonė tikrinti kilmingo asmens statusą visuomenėje ir privilegijas. Kita vertus, kai kurie genealoginiai šaltiniai atskleidžia patyrimą ir emociją, individualų santykį su giminės nariais ir šį ryšį grindžiančias kategorijas.

Mokslinių straipsnių rinkinys skiriamas mokslininkams tyrėjams, kraštotyrininkams, atminties institucijų darbuotojams, besidomintiems aktualiais (auto)biografiniais ir genealoginiais, taip pat lokalinės istorijos tyrimais ir jų rezultatų sklaida. Sudarytojai tikisi, kad šiame *Bibliotheca Litwana* tome publikuojami darbai, skirti įvairiems lokalinės istorijos ir genealogijos tyrimų aspektams, paskatins gilesnes šeimos, giminės ir lokaliųjų bendruomenių, biografinių duomenų fono, prozopografijos ir kitas studijas.

Prof. dr. Arvydas Pacevičius